

Sygn. akt III AUa 703/17

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 lutego 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Elżbieta Gawda (spr.)
Sędziowie:	SA Krzysztof Szewczak SA Barbara Mazurkiewicz-Nowikowska
Protokolant: p.o. protokolanta sądowego Sylwia Zawadzka	

po rozpoznaniu w dniu 28 lutego 2018 r. w Lublinie

sprawy E. A.

przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

o podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników

na skutek apelacji E. A.

od wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie

z dnia 26 maja 2017 r. sygn. akt VIII U 3049/16

I. zmienia zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję i ustala, że w okresach: od 1 kwietnia 2006 roku do 30 września 2006 roku, od

1 stycznia 2007 roku do 29 czerwca 2007 oraz od 1 lipca 2008 roku do 15 czerwca 2014 roku nie ustalo podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników E. A.;

II. zasądza od Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego na rzecz E. A. kwotę 30 (trzydzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Barbara Mazurkiewicz-Nowikowska Elżbieta Gawda Krzysztof Szewczak

III AUa 703/17

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 26 maja 2017 r. Sąd Okręgowy w Lublinie oddalił odwołanie E. A. od decyzji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego stwierdzającej ustanie ubezpieczenia społecznego rolników wnioskodawcy w okresach od 1 kwietnia 2006 r. do 30 września 2006 r., od 1 stycznia 2007 r. do 29 czerwca 2007 r. oraz od 1 lipca 2008 r. do 15 czerwca 2014 r.

Sąd Okręgowy oparł swoje rozstrzygnięcie na następujących ustaleniach i rozważaniach prawnych:

E. A. od dnia 1 grudnia 1992 roku do 15 czerwca 2014 roku prowadził pozarolniczą działalność gospodarczą. W związku z nabyciem własności gospodarstwa rolnego, obejmującego obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego, kontynuowaniem prowadzonej działalności gospodarczej oraz złożeniem oświadczenia o zamiarze podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników, decyzją z dnia 25 marca 1997 roku Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego stwierdził podleganie z mocy prawa ubezpieczeniu społecznemu rolników i obowiązek opłacania składek na ubezpieczenie wypadkowe, chorobowe, macierzyńskie oraz emerytalno – rentowe dla E. A. jako rolnika od dnia 1 stycznia 1997 roku.

W dniu 19 grudnia 2005 roku E. A. darował swojemu synowi R. A. gospodarstwo rolne składające się z działki nr (...), położonej w N. oraz z działki nr (...), położonej B.. Od tego dnia skarżący zaprzestał prowadzenia działalności rolniczej oraz nie posiadał żadnych gruntów rolnych.

Decyzją Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w L. ustalono ubezpieczonemu prawo do renty strukturalnej, współfinansowanej ze środków pochodzących z Sekcji (...) (...)na okres od dnia 19 grudnia 2005 roku do dnia 19 listopada 2015 roku.

Decyzją z dnia 31 stycznia 2006 roku pozwany stwierdził ustanie ubezpieczenia społecznego rolników od dnia 1 stycznia 2006 roku w związku z przekazaniem w dniu 19 grudnia 2005 roku aktem notarialnym gospodarstwa rolnego. Kolejną decyzją z dnia 3 lutego 2006 roku organ rentowy stwierdził podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników E. A. i obowiązek opłacania składki na emerytalno – rentowe dla od dnia 1 stycznia 2006 roku, jako osoby pobierającej rentę strukturalną.

Decyzją z dnia 12 listopada 2015 roku Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego stwierdził ustanie ubezpieczenia emerytalno-rentowego od dnia 1 grudnia 2015 roku.

W dniu 6 czerwca 2016 roku organ rentowy wydał zaskarżoną decyzję.

Decyzją z dnia 8 lipca 2014 roku, Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. stwierdził, że E. A. jako osoba prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu od dnia 1 lutego 2006 roku do dnia 30 czerwca 2006 roku, od dnia 1 stycznia 2007 roku do dnia 29 czerwca 2007 roku, od dnia 21 stycznia 2008 roku do dnia 31 marca 2008 roku oraz od dnia 1 maja 2008 roku do dnia 15 czerwca 2014 roku. Sąd Okręgowy w Lublinie wyrokiem z dnia 15 września 2015 roku, wydanym w sprawie VII U 1879/14, oddalił odwołanie. Na skutek apelacji wnioskodawcy Sąd Apelacyjny w Lublinie wyrokiem z dnia 31 marca 2016 roku, wydanym w sprawie akt III AUa 1078/15, uchylił zaskarżony wyrok oraz poprzedzając go decyzję i przekazał sprawę Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych do ponownego rozpoznania.

Powyższy stan faktyczny Sąd Okręgowy ustalił przede wszystkim w oparciu o dowody z dokumentów, znajdujące się w aktach organu rentowego, ale również zeznania wnioskodawcy przesłuchanego w trybie art. 299 k.p.c.

Dowody z dokumentów nie budziły wątpliwości, co do ich autentyczności, nie zostały zakwestionowane przez strony, toteż brak było podstaw do odmówienia im waloru wiarygodności. W taki sam sposób Sąd ocenił zeznania wnioskodawcy jako jasne, logiczne oraz spójne z okolicznościami wynikającymi z analizy zgromadzonej w sprawie dokumentacji.

W oparciu o poczynione ustalenia Sąd Okręgowy nie uwzględnił odwołań, przywołując przepisy ustawy z dnia 20 grudnia 1990 roku o ubezpieczeniu społecznym rolników (tekst jednolity: Dz. U. z 2016, poz.277).

Sąd Okręgowy zważył, że istota sporu w rozpoznawanej sprawie, sprowadzała się do oceny, czy prowadzenie przez ubezpieczonego pozarolniczej działalności gospodarczej w okresie podlegania przez niego rolnicemu ubezpieczeniu społecznemu w związku z posiadaniem statusu osoby pobierającej rentę strukturalną skutkuje wyłączeniem z rolniczego ubezpieczenia społecznego. Sąd zważył, że ubezpieczony nie kwestionował okoliczności, iż prowadził pozarolniczą działalność gospodarczą, w tym w okresie po dniu 1 stycznia 2006 roku, tj. po dniu powstania tytułu do rolniczego ubezpieczenia społecznego w związku z uzyskaniem statusu osoby pobierającej rentę strukturalną.

Stosownie do treści art. 16 ust. 1 pkt 3 cyt. ustawy ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu podlega z mocy ustawy osoba pobierająca rentę strukturalną współfinansowaną ze środków pochodzących z Sekcji (...) lub ze środków pochodzących z (...) na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Zgodnie zaś z ust. 3 powołanego przepisu, przepisów m.in. ust. 1 nie stosuje się do osoby, która podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu lub ma ustalone prawo do emerytury lub renty, lub ma ustalone prawo do świadczeń z ubezpieczeń społecznych. Sytuacja uprawnionego do renty strukturalnej jest wyjątkowa, bo ustawodawca zdecydował, że podlega ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu z mocy ustawy, choć nie prowadzi działalności rolniczej, gdyż musiał jej zaprzestać aby uzyskać prawo do renty strukturalnej. Nabycie prawa do renty strukturalnej łączy się z wyłączeniem

z ubezpieczenia społecznego rolników. Sytuacja uprawnionego do renty strukturalnej może być uznana za szczególną, gdyż podlega on ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu, choć nie prowadzi działalności rolniczej.

W ocenie Sądu Okręgowego wyjątkowość regulacji art. 16 ust. 1 pkt 3 cyt. ustawy nie podważa podstawowej zasady systemu ubezpieczeń społecznych, że ubezpieczenie powstaje z mocy ustawy i zależy od faktycznej działalności rolniczej

w systemie ubezpieczenia społecznego rolników albo od zatrudnienia lub innej działalności w systemie powszechnych ubezpieczeń społecznych, czyli zasady pierwszeństwa ubezpieczenia w systemie powszechnym przed ubezpieczeniem w systemie rolniczym.

Sąd Okręgowy podzielił przy tym argumentację wskazaną w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego, z dnia 9 marca 2012 roku, sygn. I UK 341/11, w którym Sąd ten przy dokonaniu oceny relacji art. 16 ust. 1 pkt 3 i ust. 3 ustawy emerytalnej w kierunku poglądu o wyłączeniu stosowania pierwszej z norm w sytuacji określonej w drugiej podniósł, że przede wszystkim regulacja (norma) zawarta w art. 16 ust 3 ustawy emerytalnej istnieje od początku w ustawie emerytalnej i zachowuje istotną rolę, gdyż reguluje odrębność ubezpieczenia społecznego rolników i ubezpieczeń społecznych w systemie powszechnym i wyłącza ubezpieczenie społeczne rolników, jeżeli rolnik podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu, którą to regułę wyłączono tylko w określonych przypadkach do prowadzenia lub rozpoczęcia przez rolnika działalności gospodarczej, lecz wówczas takie wyłączenie z podlegania ubezpieczeniom społecznym w systemie powszechnym ma swą ścisłą regulację.

W ocenie Sądu Okręgowego z poczynionych ustaleń bezspornie wynika, że w dniu 19 grudnia 2005 roku E. A. darował swojemu synowi R. A. gospodarstwo rolne i od tego dnia zaprzestał prowadzenia działalności rolniczej oraz nie posiada żadnych gruntów rolnych. Przepis art. 5a cyt. ustawy jako jeden z warunków umożliwiających rolnikowi prowadzącemu pozarolniczą działalność gospodarczą wybór ubezpieczenia, kreuje warunek jednoczesnego prowadzenia przez niego nadal działalności rolniczej lub stałej pracy w gospodarstwie rolnym, obejmującym obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego lub w dziale specjalnym. Tego warunku ubezpieczony, jako osoba mająca prawo do renty strukturalnej, bezspornie nie spełnił, co w konsekwencji

spowodowało wyłączenie możliwości kontynuowania ubezpieczenia społecznego rolników przy wykorzystaniu szczególnej normy art. 5a ustawy emerytalnej.

Z tych względów i na mocy art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy oddalił odwołanie.

Apelację od powyższego wyroku złożył wnioskodawca zaskarżając wyrok w całości i zarzucając:

1) nierozpoznanie istoty sprawy poprzez nierozważenie czy skarżący mógł zostać wyłączony z ubezpieczenia społecznego rolników z mocą wsteczną, w sytuacji gdy stan faktyczny i prawny był znany organowi rentowemu w dacie objęcia ubezpieczeniem z tytułu pobierania renty strukturalnej i jednoczesnego prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej;

2) naruszenie prawa materialnego tj. art. 36 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 3a ust. 1 cyt. ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników poprzez niewłaściwe ich zastosowanie; uszło bowiem uwadze Sądu, że w sprawie nie doszło do ustania okoliczności uzasadniających podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników, gdyż stan faktyczny nie uległ żadnej zmianie od dnia wydania decyzji przez Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego z dnia 3 lutego 2006 roku o podleganiu ubezpieczeniu społecznemu rolników i obowiązku opłacania składek - zmieniła się, jedynie ocena prawna cały czas znanych organowi rentowemu okoliczności faktycznych; w realiach sprawy nie mogło zatem dojść do ustania ubezpieczenia społecznego rolników, lecz należy ją rozpatrywać w kategoriach ponownego ustalenia podlegania temu ubezpieczeniu w oparciu o niezmienione i przez cały czas znane organowi rentowemu okoliczności faktyczne; w tej sytuacji art. 36 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 3a ust. 1 cyt. ustawy w ogóle nie może stanowić materialnoprawnej podstawy do wyłączenia z ubezpieczenia społecznego rolników ze skutkiem *ex tunc*;

3) naruszenie art. 36 ust. 1 pkt 1, art. 3a ust. 1 i art. 52 ust. 1 cyt. ustawy w zw. z art. 83a ust. 1 i 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w zw. z art. 2, art. 31 ust. 3 i 67 ust. 1 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej poprzez ich niewłaściwe zastosowanie, przejawiające się w wyłączeniu z ubezpieczenia z mocą wsteczną już po prawomocnym ustaleniu prawa do emerytury rolniczej i to wyłącznie z powodu zmiany przez organ rentowy oceny prawnej niezmienionych okoliczności faktycznych, o których pozwany posiadał pełną wiedzę.

Wskazując na powyższe zarzuty apelujący wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd I instancji ewentualnie o zmianę wyroku i poprzedzającej go decyzji poprzez ustalenie, że

w spornych okresach apelujący podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników oraz o zasądzenie kosztów procesu.

W uzasadnieniu apelacji skarżący przedstawił argumentację stawianych zarzutów, powołując orzecznictwo Sądu Najwyższego.

Opierając się na ustaleniach faktycznych dokonanych przez Sąd I instancji **Sąd Apelacyjny zważył co następuje:**

Apelacja jest w pełni zasadna i podlega uwzględnieniu. Ustalenia poczynione przez Sąd I instancji były niesporne, zatem nie zachodzi konieczność ich powtarzania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 października 1998 r. II CKN 923/97, OSNC 1999/3/60).

Zgodzić się należy z wywodami Sądu Okręgowego, że ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu podlega z mocy ustawy osoba pobierająca rentę strukturalną, określoną w treści art. 16 ust. 1 pkt 3 cyt. ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, pod warunkiem wszakże, że nie podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu – art. 16 ust. 3 cyt. ustawy. Wnioskodawca, pobierając rentę strukturalną, prowadził jednocześnie pozarolniczą działalność gospodarczą, zatem winien był podlegać ubezpieczeniu z tytułu prowadzonej działalności, gdyż tytuł ten ma pierwszeństwo przed ubezpieczeniem społecznym rolników. Stanowisko powyższe jest utrwalone w orzecznictwie. Sąd Apelacyjny podziela pogląd Sądu Najwyższego, zgodnie z którym rolnik, który pobiera rentę strukturalną z tytułu przekazania

gospodarstwa oraz zaprzestania prowadzenia działalności rolniczej, ale prowadzi nierolniczą działalność gospodarczą, nie podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników (por. wyrok z dnia 27 marca 2012 r. III UK 68/11, OSNP 2013/5-6/66).

Niespornym w niniejszej sprawie jest fakt, że wnioskodawca zaprzestał prowadzenia działalności rolniczej, gdyż w dniu 19 grudnia 2005 r. darował gospodarstwo rolne synowi. Od tej daty nabył prawo i pobierał rentę strukturalną i jednocześnie nieprzerwanie, od 1 grudnia 1992 r., prowadził pozarolniczą działalność gospodarczą. Decyzją z dnia 3 lutego 2006 r. pozwany stwierdził, że wnioskodawca podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników, jako osoba pobierająca rentę strukturalną. Oczywiście jest, że decyzja powyższa jest wadliwa, gdyż wydana została z naruszeniem art. 16 ust. 3 w zw. z art. 16 ust. 1 pkt 3 cyt. ustawy.

Badając zaskarżoną decyzję Sąd Okręgowy prawidłowo rozważył powyższe okoliczności, jednakże pominął i nie odniósł się do podnoszonego w odwołaniu, a ponowionego także w apelacji, zarzutu, że pozwany nie był uprawniony do wyłączenia skarżącego z ubezpieczenia społecznego rolników z mocą wsteczną.

Wydając zaskarżoną decyzję organ rentowy wskazał jako podstawę rozstrzygnięcia m.in. art. 36 ust. 1 pkt 1 cyt. ustawy, zgodnie z którym Prezes Kasy wydaje decyzje w sprawach podlegania ubezpieczeniu oraz ustania ubezpieczenia, a także wysokości należności z tytułu składek na ubezpieczenie. Jeżeli jednak organ rentowy wydał uprzednio decyzję ustalającą podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników to wydanie kolejnej decyzji musi wynikać z przesłanek określonych w treści art. 39 ust. 4 cyt. ustawy. Zgodnie z tym przepisem w razie zmiany stanu faktycznego lub stanu prawnego, na podstawie którego wydano decyzję o ustaleniu podlegania ubezpieczeniu, wydaje się nową decyzję w tej sprawie.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, w sprawie niniejszej nie zostały spełnione przesłanki do wydania wobec wnioskodawcy decyzji, stwierdzającej ustanie ubezpieczenia społecznego rolników. Przede wszystkim nie nastąpiła w niniejszej sprawie zmiana stanu prawnego, o jakiej stanowi cyt. przepis, jak również nie nastąpiła żadna zmiana stanu faktycznego. Z treści art. 39 ust. 4 cyt. ustawy należy bowiem wyprowadzić wniosek, że zmiana stanu faktycznego (lub prawnego) ma nastąpić w okresie podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników. Synonimem terminu „zmiana” jest „przekształcenie”, „przemiana”, a zatem „zmiana” dotyczy ustalonego stanu, który następnie ulega modyfikacji. Taka zmiana w sytuacji wnioskodawcy nie nastąpiła. W sprawie niniejszej mamy natomiast do czynienia z sytuacją, gdy organ rentowy, dysponując pełną wiedzą co do okoliczności faktycznych, objął wnioskodawcę ubezpieczeniem społecznym rolników, mimo braku przesłanek do stwierdzenia podlegania temu ubezpieczeniu. Przy wydawaniu decyzji z dnia 3 lutego 2006 r. pozwany popełnił zatem błąd, który nie może zostać naprawiony w trybie art. 39 ust. 4 cyt. ustawy, gdyż przepis ten odnosi się do zupełnie innej sytuacji prawnej.

Pozostaje do rozważenia czy organ rentowy mógł wyłączyć skarżącego z ubezpieczenia, czyli naprawić swój błąd, w trybie art. 83a ust. 1 cyt. ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, znajdującego zastosowanie z mocy z art. 52 ust. 1 cyt. ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Zgodnie z treścią art. 83a ust. 1 cyt. ustawy prawo lub zobowiązanie stwierdzone decyzją ostateczną Zakładu ulega ponownemu ustaleniu na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na to prawo lub zobowiązanie. Orzecznictwo wypracowane na gruncie cyt. przepisu jest utrwalone i wskazuje, że organ rentowy jest uprawniony do ponownej oceny stanu prawnego i wydania nowej decyzji w przedmiocie podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników, w sytuacji, gdy ujawni okoliczności istniejące w dacie wydania wcześniejszej decyzji, które od początku stanowiły przeszkodę do jej wydania (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 2008 r. I UK 256/07, OSNP 2009, nr 11-12, poz. 159, z dnia 9 czerwca 2008 r. II UK 312/07). Błąd organu rentowego nie może jednak skutkować wyłączeniem z ubezpieczenia społecznego rolników z mocą wsteczną.

W sprawie niniejszej wnioskodawca już w momencie złożenia wniosku o objęcie ubezpieczeniem społecznym rolników tj. 24 lutego 1997 r., wskazał, że od dnia 1 grudnia 1992 r. prowadzi pozarolniczą działalność gospodarczą. Złożył oświadczenie, że chce podlegać ubezpieczeniu rolniczemu. Decyzją z dnia 25 marca 1997 r. pozwany stwierdził podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników w pełnym zakresie od dnia 1 stycznia 1997 r. Pozwany dysponował pełną wiedzą zarówno co do prowadzenia przez wnioskodawcę pozarolniczej działalności gospodarczej, wyzbycia się gospodarstwa rolnego jak i nabycia prawa do renty strukturalnej. W tej sytuacji, dokonując ponownej oceny prawnej i naprawiając swój błąd, organ rentowy mógł wyłączyć wnioskodawcę z ubezpieczenia społecznego rolników ale ze skutkiem ex nunc, czyli na przyszłość, od wydania decyzji. Skoro bowiem obywatel wypełnia swój obowiązek i informuje organ rentowy o wszystkich okolicznościach mających wpływ na podleganie ubezpieczeniu społecznemu, to popełniony przez ten organ błąd nie może być naprawiony ze szkodą dla ubezpieczonego. Wyłącznie z ubezpieczenia pociąga za sobą istotne skutki w postaci utraty prawa do świadczeń, które ubezpieczenie gwarantuje, zatem wydana w tym przedmiocie decyzja nie może być dowolnie zmieniona. Takie zachowanie naruszałoby zasadę zaufania obywateli do organów państwa (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 czerwca 2016 r. II UK 279/15, LEX 2066007). Sąd Apelacyjny podziela w pełni pogląd Sądu Najwyższego, że decyzja o podleganiu ubezpieczeniu społecznemu rolników, wydana wskutek błędnej oceny znanych organowi rentowemu faktów, nie może być zmieniona z mocą wsteczną na podstawie art. 83a ust. 1 cyt. ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (wyrok z dnia 23 lutego 2010 r. II UK 187/09, OSNP 2001/15-16/216).

W sprawie niniejszej, wnioskodawca, w dacie wydania zaskarżonej decyzji, nie podlegał już ubezpieczeniu społecznemu rolników (od dnia 1 grudnia 2015 roku), zatem ustalić należało, że nie ustało wobec niego ubezpieczenie społeczne rolników w okresach wskazanych w zaskarżonej decyzji.

Mając powyższe względy na uwadze Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok w trybie art. 386 § 4 k.p.c.

Wnioskodawca jest stroną wygrywającą sprawę, zatem pozwany, na mocy art. 98 § 1 k.p.c., winien zwrócić mu poniesione koszty postępowania apelacyjnego tj. kwotę 30 zł tytułem uiszczonej opłaty od apelacji. Innych kosztów związanych z prowadzeniem postępowania w niniejszej sprawie skarżący nie wykazał.